

پروفسور ماتیاس روفرت

دکتر سباستین اشتاینکه

حقوق مدیریت جهانی علم

ترجمه و تحقیق

دکتر آرمش شهبازی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	روفرت، ماتیاس، ۱۹۶۶ - م. Ruffert, Matthias
عنوان و نام پدیدآور	حقوق مدیریت جهانی: علم / ماتیاس روفرت، سباستین اشتاینکه، [با همکاری] یانا مولش؛ ترجمه و تحقیق آرامش شهبازی
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۳۶ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۲۰-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبای.
یادداشت	بخش اعظم کتاب حاضر ترجمه‌ی کتاب "The global administrative law of science, c2011" است.
یادداشت	کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان "حقوق اداری جهان علم" با ترجمه سیدمحمدحسین نصیری توسط انتشارات چریل در سال ۱۳۹۴ فیبا گرفته است.
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
عنوان دیگر	حقوق اداری جهان علم.
موضوع	علوم و قانون
موضوع	Science and law
موضوع	حقوق اداری
موضوع	Administrative law
شناسه زوده	اشتااینکه، سباستیان
شناسه افزوده	Steinecke, Sebastian
شناسه افزوده	مولش، یانا
شناسه افزوده	Muhls, Jana
شناسه افزوده	شهبازی، آرامش، مترجم ۱۳۵۹ - مترجم
رده بندی کنگره	۴۴/۰۹۵
رده بندی دیویی	۴۷۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۳

عنوان: حقوق مدیریت جهانی علم
تألیف: ماتیاس روفرت، سباستین اشتاینکه

ترجمه و تحقیق: دکتر آرامش شهبازی

ناشر: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۲۰-۷

بها: ۱۲۰۰۰ تومان

حق هرگونه نشر این اثر برای ناشر محفوظ است.

تهران - خیابان سنایی - خیابان نهم - کوچه گیلان - پلاک ۵ - کدپستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۱۱۵۸۱-۴ نمابر: ۸۸۱۱۵۸۰

Website: www.sdil.ac.ir Email: publication@sdil.ac.ir

به نام خداوند جان و خرد

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجارب عمده خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند به تثبیت و نویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور بپردازند.

قانونگذار فهیم و آگاه هیچ‌گاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خرد را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچ‌گاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و محسوس از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیش نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق و حوزه‌های علمیه که به مأموریت عظیم تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، و اساتید حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بهره می‌برند متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور بر عهده دارند.

جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل

توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش که همواره سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشگران حقوق، به صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتابهای حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات سرکار خانم دکتر آرامش شهبازی را در ترجمه و تحقیق کتاب حقوق ادبیات جهانی علم ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و استفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست مطالب

۱۵	د. بیاچه
۲۱	قدردانی [مؤلف]
۲۳	فدومه: هم به عنوان موضوع پژوهش در حقوق بین الملل
۲۹	بخش سوم مفروضه علم
۲۹	یک. مفروضات
۳۱	دو. علم در سیاق
۳۱	۱. اندیشه، فلسفه، روش
۳۷	۲. فناوری
۴۰	۳. تحقیق
۴۱	سه. تحولات علمی و جامعه علمی
۴۳	چهار. علم و حقوق
۴۵	پنج. یک تعریف مقدماتی
۴۷	بخش دوم. مدیریت جهانی حقوق
۴۷	یک. یک مفهوم در حال ظهور برای تحلیل حقوقی نظارت علمی
۴۹	دو. مفهوم سازی
۴۹	۱. حقوق بین الملل عمومی و مدیریت جهانی حقوق
۵۲	۲. واژه شناسی: سطوح بین المللی، فراملی، جهانی

۳. حقوق مدیریت جهانی و نظارت جهانی ۵۹
۴. حقوق مدیریت بین‌المللی و باور به قانون اساسی (چند سطحی) جهانی ۶۲
- سه. نتیجه‌گیری ۷۱
- بخش سوم. مبانی اساسی: آزادی علم ۷۳
- یک. حقی بنیادین به عنوان مبنایی اساسی ۷۳
- دو. آزادی علم در حقوق بین‌الملل ۷۵
۱. اسناد جهانی حقوق بشر ۷۵
۱. ماهیت منطقه‌ای حقوق بشر ۷۹
۳. دیگر اسناد الزام‌آور ۸۱
۴. اسناد سازمان‌ها بین‌المللی ۸۷
۵. اسناد سازندهای دولتی ۸۹
۶. ماهیت و ظرفیت بالقوه، مؤثر معیارهای بین‌المللی ۹۱
- سه. آزادی علم در قوانین ملی ۹۲
۱. ملاحظات متدولوژیک ۹۲
۲. مقررات اساسی ۹۴
- الف. دسته‌بندی ۹۴
- ب. تضمین کلی ۹۴
- ج. آزادی علم و آزادی بیان ۱۰۱
- د. فقدان حمایت در قوانین اساسی ۱۰۱
۳. عناصر مشترک قانون اساسی ۱۰۷
- چهار. نگرشی مبتنی بر یک قانون اساسی ۱۰۸

بخش چهارم. طراحی سازمانی

۱۱۱ یک. مدیریت جهانی حقوق و تفکر سازمانی

۱۱۱ دو. دولتها

۱۱۵ سه. سازمانهای بین‌المللی

۱۱۵ ۱. سازمانهای جهانی و فعالیتهایشان در قلمرو علم

۱۱۵ الف. مفاهیم اساسی

۱۱۷ ب. یونسکو

ج. سایر سازمانهای بین‌المللی در قالب سازمان ملل متحد ۱۲۰

۱۲۰ ج-۱. سازمان بین‌المللی انرژی اتمی

۱۲۲ ج-۲. کمیسیون توسعه پایدار

۱۲۵ ج-۳. سازمان خواربار و کشاورزی

۱۲۵ د. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه

۱۲۸ ۲. نهادهای پژوهشی فرادلی: اتحادیه اروپا

الف. اتحادیه اروپا به عنوان یک سازمان فراملی در زمینه

۱۲۸ پژوهش بین‌المللی

۱۳۱ ب. قلمرو پژوهش در اروپا

۱۳۳ ج. چارچوب سازمانی

۱۳۳ ج-۱. کمیسیون

۱۳۴ ج-۲. همکاری سازمانی میان دولتهای عضو

۱۳۶ ج-۳. آژانسهای تخصصی

۱۳۶ (۱) شورای پژوهش اروپا

۱۳۹ (۲) انجمن نوآوری و تکنولوژی اروپا

۱۴۱ (۳) مؤسسه دانشگاهی اروپا

ج-۴. ساختارهای سازمانی نظارتی خارج از معاهدات ۱۴۱

- چهار. شبکه‌ها ۱۴۶
۱. شبکه‌های دانشگاهی ۱۴۶
- الف. همکاری دانشگاهی ۱۴۶
- ب. دانشگاه ملل متحد ۱۵۰
۲. شبکه‌هایی از نهادهای پژوهشی بجز دانشگاهها ۱۵۱
- الف. نهادهای درگیر ۱۵۱
- ب. شورای بین‌المللی علم ۱۵۲
- ب-۱. تأسیس و عضویت ۱۵۲
- ب-۲. فعالیتها ۱۵۳
- ب-۳. ساختار ۱۵۷
- ب-۴. شورای بین‌المللی علم، هیأت دانشگاهی در زمینه مسائل بین‌المللی، شورای دانشگاهی بین‌المللی ۱۵۷
- ب-۵. هیأت پرشک بین دانشگاهی ۱۵۸
۳. نهادهای حرفه‌ای ۱۵۸
- الف. شورای بین‌المللی آکادمی‌های مهندسی و تکنولوژی علم ۱۵۸
- ب. انجمن جهانی دارو ۱۵۹
- پنج. سایر بازیگران غیردولتی ۱۶۰
- [ششم. انجمن ترویج علم ایران] ۱۶۲
- هفت. نتایج ۱۶۴
- بخش پنجم. سازوکارهای نظارتی ۱۶۵
- یک. قانونگذاری، اجرای قوانین و مدیریت ۱۶۵
- دو. اهداف نظارتی در حقوق مدیریت جهانی علم ۱۶۸
۱. استانداردهای اخلاقی پژوهش و اجرای آنها: رویه علمی بایسته ۱۶۸
۲. استانداردهای اخلاقی برای پژوهش: اخلاق زیستی ۱۷۲

۱۸۲	۳. حمایت از پژوهش و جایگاه پژوهشگران
۱۸۲	سه. قانونگذاری و استانداردسازی
۱۸۲	۱. قانونگذاری مبتنی بر کنسانسوس
۱۸۴	۲. قانونگذاری سازمانی
۱۸۴	الف. قانونگذاری توسط سازمانهای بین‌المللی
۱۸۸	ب. قانونگذاری فراملی
۱۹۱	ج. قانونگذاری خصوصی فراملی
۱۹۲	د. اجرا و مدیریت
۱۹۲	ج. اجرای قواعد
۱۹۲	۲. ارزش‌دهی و ارزیابی
۱۹۶	۳. مدیریت قراردادی
۱۹۷	بخش ششم. نگاهی دوباره به حقوق مدیریت جهانی علم
۱۹۷	یک. نظارت جهانی بر علم: حق مدیریت جهانی
۱۹۸	دو. از منابع تا استانداردها: قواعد
۲۰۰	سه. از نظارت مؤثر تا مدیریت مشروع
۲۰۳	چهار. ملاحظات نهایی
۲۰۵	فهرست منابع
۲۲۷	منابع تحقیقاتی مترجم
۲۳۱	نمایه

علم دریایی است بی حد و کنار
طالب علم است غواص بحار
گر هزاران سال باشد عمر او
او نگردد سیر خود از جست و جو
منوی معنوی

مرا: هایت در ... نوردد، لاقید است و لامکان. از پس هر در که می گشت، در بی شمع افروخته در تاریکی و چونان خورشیدی طلوع کرده در ظلمت. رهروانی به سودای یافتنش، تا به چین می روند^۱ و مریدانی در گه واره تا گور در پیش بی قرارند^۲. می دانند که تفاوتی است میان آنکه که می داند و دیگری که نمی داند^۳، با این حال، آنی که بجایی از مقابلشان کنار می رود، با ولعی بیشتر، نه در لوای غرور و نخوت دنیوی^۴، که در کنج عزلت خویش^۵ منادی «تا بدانجا رسد دانش من - که بدانم همی که نادانم» می شوند؛ از «علم» سخن می ریم.

۱. اشاره به حدیثی از پیامبر اکرم (ص) که می فرماید: اطلبوا العلم و بالصین.
۲. اشاره به حدیث نبوی است که می فرماید: اطلبوا العلم من المشرق الى المغرب.
۳. اشاره به آیه نهم از سوره مبارکه الزمر که می فرماید: «... قُلْ هَذَا سُبْحَنَ الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ...»
۴. سعدی علیه الرحمه در قصیده شماره ۵۶ در پند و ستایش می فرماید: «دعوی مکن که برترم از دیگران به علم - چون کبر کردی از همه دونان فروتری»
۵. اشاره به حدیث نبوی است که می فرماید: «منهومان لا یشبعان، طالب الدنيا و طالب العلم»

علم در بند زمان نیست، زمان را در می‌نوردد و گذشته را به آینده پیوند می‌زند. علم در بند مکان نیست اما در جست‌وجوی مکان است؛ مکانی که مجالی فراهم سازد برای مشتاقانش، تا در پرتو تضمین «آزادی علمی» چراغی روشن شود در ظلمت جهل و بی‌خبری.

اکنون، به حقوق پناه آورده تا به مثابه «حقی بنیادین» برایش مأمی مهیا کند؛ یا طرحی در اندازد در قالبی سازمانی تا همان سان که با زمان با تدبیری مدیریتی برقرار است، شعله‌فروزان علم نیز از رهگذر مدیریتی جهانشمول نظم و نسق یابد. گرچه در قوانین اساسی مملکت حمایت‌هایی برای فعالیتهای آزادانه علمی پیش‌بینی شده است. در صورتی که بین الملل که تا تحقق یک قانون اساسی جهانشمول فرسنگ‌ها فاصله است، حقوق مدیریت جهانی علم، معرکه آراء و محاجرات نظر است. «علم» از «حقوق» تضمین می‌جوید و حقوق، بر مبنای «حدودیت» وضع می‌کند. در پس این محدودیتها که عمدتاً سازمانها را، «تضمین» جای خود را به «تحدید» می‌دهد. و اینچنین علم، تنها از هگزر حقوقی بنیادین چون آزادی بیان، به مدیریتی دل بسته نه به راجحی نظمی نوین، به حمایتش بشتابد؛ بلکه صاحبان علم و قلم، از محدودیتها، اما پایبند به قواعد و ارزشها، به فتح قله‌های دور دست برخیزند و با سلاحی به عظمت علم، ظلمت جهل را نورافشان کنند. حقوق مدیریت جهانی علم، نگاهی است حقوقی به علم از منظر راهکارهای نظارتی و ساختارهای قانونی موجود؛ بلکه آینده علم چراغان‌تر از امروز آن باشد.

کتاب «حقوق مدیریت جهانی علم»، حاصل پروژه تحقیقاتی

پروفسور ماتیاس روفرت، استاد برجسته دانشگاه فردریک شلر آلمان، و دکتر سباستین اشتاینکه، وزیر آموزش، علوم و فرهنگ ایالت تورینگن آلمان، است که با همکاری جمعی از دستیاران پژوهشی و با حمایت مالی بنیاد پژوهش آلمان در مؤسسه ماکس پلانک انجام شده و در اواخر سال ۲۰۱۱ توسط انتشارات اشپرینگر به زیور طبع آراسته شده است. نویسندگان دارای آثار متعددی از جمله در زمینه حقوق اداری، مدیریت، علم و اتحادیه اروپا هستند. لازم می‌دانم مطالبی را پیرامون شکل و ماهیت ترجمه - صر بیان کنم:

۱. صر، بسته به و فراگیر «علم»، که موضوع اصلی این نوشتار است، انواع آن بسته به نویسندگان به تفصیل در خصوص هر بحث قلم‌فرسایی کرده‌اند. این رو، گزیده‌گویی و ایجاز را بر تفصیل و اطناب ترجیح داده‌اند. در هر مورد به بیان اهم مباحث، اکتفا کرده‌اند. البته جنبه‌های دیگر بحث نیز مغفول نمانده و ماحصل پروژه جامعی که تعریف شده، در قالب پژوهشهای متعددی در موضوعات خاص به مخاطبان عرضه شده که ترجمه حاضر، تنها به ابعاد حقوقی بین‌المللی موضوع محدود نمی‌شود. چنین پژوهشهایی می‌تواند الگویی قابل توجه برای پژوهشگران باشد که «کم‌گویی و گزیده‌گویی چون در - تا زائدک تو - چون شود پر».

۲. مترجم به تفاوتی که بعضی علما، میان اصطلاحات «مدیریت»^۶ و «اداره»^۷ و «حقوق اداری»^۸ قائل می‌شوند، واقف است. در حالی که برخی، مدیریت را اعم از اداره^۹؛ دیگرانی، اداره

6. Management

7. Administration

8. Administrative law

۹. عمده نظریه‌پردازان و نویسندگان انگلیسی از این رویکرد دفاع می‌کنند.

را اعم از مدیریت^{۱۰}؛ و بعضی نیز هر دو را یکسان و مترادف تلقی می‌کنند^{۱۱}؛ و همزمان که برخی میان حقوق اداری و مدیریت

بر این اساس، مدیریت یک فرایند اجتماعی است که متضمن مسؤولیت طراحی و برنامه‌ریزی مؤثر اقتصادی و تنظیم و تعیین اقداماتی است که در هر سازمان به منظور تحقق اهداف مورد نظر سازمانی انجام می‌شود. از این رو اداره جزئی از فرایند مذکور و در راستای وضع و برقراری مقرراتی برای تحقق اهداف، و ابزاری برای برآورد پیشرفت فعالیت‌های سازمانی و اهداف مورد نظر است. برای مطالعه بیشتر رک:

Wellington Samkange, Management and Administration in Education: What do school heads do? A focus on primary school heads in one district in Zimbabwe, International Journal of Science & Education, Vol. 3 Issue 3, 2013; <http://www.tutoronline.com/homeworkhelp/Management/Management-And-Administration-Assignmenthelp.html>; also see Robert K. Christensen, Holly T. Goerdel, Sean Nicholson Crotty, Management, Law, and the Pursuit of the Public Good in Public Administration, Journal of Public Administration Research and Theory, no. 21, pp. 125-140.

۱۰. برای مثال، رویچرند، «فارماد»، مؤلف و نظریه‌پرداز آمریکایی. این نظریه‌پردازان معتقدند ادغام عناوین سیاست‌های کلان، طراحی و برنامه‌ریزی اهداف و برنامه‌های زیرمجموعه است و مدیریت در سطحی پایین‌تر متضمن تعیین سیاست‌های بودجه، تولید و توزیع اجرای برنامه‌ها در راستای سیاست‌های کلانی است که از قبل مشخص شده است. رک:

Cf. Daniel M. Mclaughlin, invited discussant for the Third Knowledge and Economy Knowledge Research Symposium "Ideas about Social, Political and Economic Change: Theory and Empirical Evidence." Discussant on session "Operationalizing Networks: Concepts, Measurement, Modeling." Stanford University press, August 2001.

۱۱. نظریه پردازانی مانند چستر برنارد یا جرج تری نیز مسأله این اصطلاح می‌توانند به طور مترادف به کار روند و تفاوتشان نه در معنی بلکه در کاربرد است. بر این اساس، هر دو اصطلاح مشتمل بر برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و کنترل کلان سازمان است. با این حال اداره معمولاً در دستگاه‌ها و ارگانهای حکومتی کاربرد دارد و مدیریت به طور معمول در سازمانها و نهادهای خصوصی یا تجاری. رک:

Cf. Chester Bernard & Kenneth Thompson organization and management, Routledge, New York, 2003.

قائل به وجوه افتراق و اشتراک می‌شوند، عنوان فارسی این اثر از "Global Administrative Law of Science" به حقوق مدیریت جهانی علم ترجمه شده است. بی‌تردید، ترجمه وفادار به متن، بیش از آنچه متعهد به بازگردان دقیق هر عبارت با توجه به معنای تحت‌اللفظی آن به فارسی باشد، متعهد به انتقال مفهوم عبارت در کلیت خود، شفافیت در عین صراحت و سلاست است. از این رو، مترجم پس از مشورت با برخی اساتید، حقوق مدیریت جهانی را که به نظر می‌رسد می‌تواند متضمن مفهوم حقوق اداری جهانی یا علمی - حقوق اداره جهانی نیز باشد، به عنوان معادل و نه به عنوان ترجمه برگزیده است. با این حال، در متن، به فراخور عبارت یا مفهوم در مقول اداری، اداره و حقوق مدیریت جهانی استفاده شده است.

۳. مطالبی که در متن این نویسنده در قلاب ذکر شده، از آن مترجم است.

۴. تاریخی که برای هر معاهده ذکر شده، تاریخ ثبت در دبیرخانه ملل متحد است.

۵. این اثر تنها برای حقوق‌دانان نوشته نشده است. «حقوق مدیریت جهانی علم» بیش از هر چیز، به دانشمندان علم و آزادی فعالیتهای علمی و آکادمیک نظر دارد، از این جهت، برای حقوق‌دانان و کلیه اساتید، پژوهشگران و علاقه‌مندان به «علم» طراحی و پیش‌بینی شده است.

سرانجام، بر خود فرض می‌دانم از تشویق و حمایت اساتید و همکارانی که بدون مساعدت‌ها و کمک‌هایشان برگردان این اثر

بعید می نمود، سپاسگزاری نمایم. از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی که «علم» با وجود ایشان برایم بازتعریف شده؛ از اساتید بزرگوارم جناب آقای دکتر محمدرضا ضیایی بیگدلی و دکتر سید علی آزمایش، برای تشویق و حمایت‌های همیشگی‌شان؛ از جناب آقای مهریار راشدی که در ترجمه برخی اصطلاحات همراهی کردند، از جناب آقای مهندس جاوید عنصری و جناب آقای حسن کمالی‌نژاد که در دستیابی به شماری از منابع تحقیق مساعدت نمودند؛ و در نهایت از همکاران گرامی ام سرکار خانم سیما محمدپور و جناب آقای هادی معصومی در کتابخانه مرکز امور حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری، جناب آقای احمد قاسمی و دیگر همکاران عزیزم در کتابخانه مدارس مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش؛ و کارکنان محترم کتابخانه اشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، به ویژه جناب آقای قربان شاکریان که صمیمانه مشتاقان «علم» را می‌پذیرند، تشکر و قدردانی می‌کنم. در خاتمه، از نظر و اندیشه کلیه همکاران و همراهان در خصوص ترجمه این اثر استقبال می‌کنم و استدعا دارم اجازت را از طریق رایانامه arameshshahbazi@gmail.com از نظر یا ره‌نویس خویش آگاه سازند که «گر دوستان به علم و هنر تکیه کرده‌اند - ما را نداده خدا جز توکل»^{۱۲}.

آرامش شهبازی

اردیبهشت ۱۳۹۳